

Особливості правового регулювання відносин у сфері господарювання в умовах обмежених ресурсів планети та глобальних змін клімату (постановка проблеми) /

Р.Б. Прилуцький // Актуальні проблеми цивільного та господарського права. – 2010. – № 3 (22).

І.В. ТКАЧ,
аспірант

(Академія адвокатури України)

ВІДШКОДУВАННЯ ДЕРЖАВОЮ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЗЛОЧИНОМ

В Цивільному кодексі України вперше передбачено відшкодування державою шкоди, завданої злочином. На фоні зростання кількості нерозкритих злочинів питання відшкодування шкоди державою постає все гостріше, а проблеми такого відшкодування потребують детального вивчення.

Окремі аспекти відшкодування шкоди, завданої потерпілому злочином, досліджували такі вчені як О. Ведерникова, Ю.О. Заїка, С.Ф. Любичева, О.П. Кучинська, А. Лисенко, О.Г. Мазалов, В.Т. Нор, В.М. Савицький та ін.

Вперше про потерпілого як центральну фігуру злочину заговорили у Західній Європі наприкінці 19-го століття. На Міжнародному пенітенціарному конгресі, який відбувся в Брюсселі у 1900 році, чимало юристів відстоювали думку, що обов'язок компенсувати потерпілому шкоду, завдану злочином, повинен бути юридичним обов'язком держави за принципом взаємної відповідальності громадянина перед державою і держави перед її громадянином [1].

У законодавстві багатьох країн втілено ідеї американського вченого Х. Зера, суть яких полягає у тому, що протиправне і карне діяння потрібно розглядати не з позиції суспільної небезпеки, а з позиції завданої шкоди конкретній особі, оскільки

у більшості випадків злочин завдає шкоду конкретній особі, а не суспільству в цілому [5, 87].

Принципи відшкодування державою шкоди особам, які постраждали від злочинів, закріплені у Європейській конвенції про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів від 24 листопада 1983 р., яка поки що не ратифікована Україною [3].

Для України положення про відшкодування державою шкоди, завданої злочином, є новим, недостатньо теоретично розробленим та законодавчо урегульованим.

Цивільні кодекси УРСР 1922 року та 1963 року не передбачали можливості відшкодування державою шкоди, завданої злочином. Питання відшкодування державою шкоди за нерозкриті злочини почало активно порушуватися юристами в кінці вісімдесятих – на початку дев'яностих років ХХ століття. Вчені відстоювали точку зору, що потерпілі вправі розраховувати на відшкодування шкоди державою [2, 26; 4, 54; 6, 79].

У статтях 1177 та 1207 ЦК закріплено положення про відшкодування державою шкоди, завданої злочином.

Для відшкодування шкоди на підставі ст. 1177 та 1207 ЦК окрім факту заподіяння шкоди, злочинного діяння та причиново-наслідкового зв'язку між ними потрібна

наявність особливих умов, зокрема, особу злочинця має бути не встановлено або така особа повинна бути неплатоспроможною.

Законодавством України не визначено, як встановлюється та чим підтверджується факт неплатоспроможності особи та факт, що особу злочинця не встановлено. Не вирішеним також є питання, в якому обсязі відшкодовується шкода та чи можливим є стягнення з держави моральної шкоди.

Відсутність спеціального закону є центральною проблемою в реалізації ст. 1177 і 1207 ЦК. Було розроблено декілька проектів закону про відшкодування державою шкоди, завданої злочинцем, але жоден із запропонованих проектів не був прийнятий Верховною Радою України.

На практиці відсутність спеціального закону про умови та порядок відшкодування державою шкоди, завданої злочинцем, розглядається судами як підстава для відмови у задоволенні позовів громадян до держави з вимогами про відшкодування шкоди [8; 10].

Європейський суд з прав людини у рішенні від 22 червня 2004 р., розглядаючи справу «Броньовський проти Польщі» про право на кредит, яке було законодавчо закріплено в законодавстві Польщі, але через відсутність механізмів його реалізації носило виключно декларативний характер, негативно оцінив «парадоксальну ситуацію, в якій виявилось неможливим реалізувати право на практиці, і що ці обмеження не були виправданими в демократичній державі, яка керується принципом верховенства права», та визнав факт порушення Державою Польща Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [9]. В Європейському суді з прав людини накопичилося близько 30 справ за статтею 1177 ЦК, і питання – чи мали заявники правомірні очікування щодо майна у вигляді відшкодування – залишається відкритим [7].

На сучасному етапі в Україні через відсутність спеціального закону право особи на відшкодування їй державою шкоди, завданої злочинцем, є декларативним.

Для вирішення ситуації слід прийняти закон, до якого відсилають норми статей 1177 та 1207 ЦК. В законі повинно бути передбачено умови відшкодування шкоди, встановлено чіткий та доступний порядок отримання виплат, встановлено момент виникнення права на відшкодування, критерії визначення неплатоспроможності особи.

Заслуговує на увагу ідея створення державного фонду відшкодування шкоди, завданої злочинцем. Джерелами фінансування фонду можуть також бути відрахування з державного бюджету з тих сум, які отримані від використання праці засуджених, реалізації конфіскованого майна, в результаті стягнення штрафів за кримінальні та адміністративні правопорушення, тощо [2, 26].

Важливим кроком на шляху захисту інтересів потерпілого повинна бути ратифікація Україною Європейської конвенції про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів від 24 листопада 1983 року.

Належне функціонування на практиці механізму відшкодування державою шкоди, завданої злочинцем, повинно вирішити завдання ефективного поновлення прав осіб, які потерпіли від злочинів, своєчасного відшкодування потерпілому шкоди, а також сприятиме утвердженню прав і свобод людини.

Перелік використаних джерел:

1. *Абрамович Руслана*. Відшкодування шкоди потерпілим: теоретичні та практичні проблеми / Руслана Абрамович // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vu.ua/article/materials/Analytic/285.html>
2. *Ведерникова О.* Фонд для жертв преступлений / О. Ведерникова // Социалистическая законность. – 1990. – № 11.
3. Європейська конвенція щодо відшкодування збитку жертвам насильницьких злочинів від 24 листопада 1983 р. [Електронний ресурс] – Режим

доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_319

4. Кучинська О. Законодавчо захистити права потерпілих / О. Кучинська // Право України. – 1996. – № 7.

5. Лисенко А. Захист прав потерпілого в кримінальному процесі / А. Лисенко // Відновне правосуддя в Україні. – 2007. – № 1.

6. Любичева С.Ф. Некоторые проблемы защиты прав потерпевших / С.Ф. Любичева // Прокурорская и следственная практика. – 1997. – № 3.

7. Майстер-клас судді Європейського суду з прав людини Ганни Юдківської в

Академії адвокатури України // Адвокат. – 2010. – № 10.

8. Рішення Верховного суду України від 15.10.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/2346647>

9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Броньовський проти Польщі» від 22.06.2004 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO1119.html

10. Ухвала Верховного суду України від 29.10.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/2484365>

Н.П. ШИЛОВА,

доцент, кандидат юридических наук

*(Московская государственная юридическая академия
имени О.Е. Кутафина, филиал в г. Вологде)*

К ВОПРОСУ О РЕАЛИЗАЦИИ КООПЕРАТИВНЫХ ПРИНЦИПОВ В СОЗДАНИЯ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВОВ В РОССИИ И УКРАИНЕ

Важную роль в деятельности кооперативов играют кооперативные принципы, так как только они являются «непоколебимыми заповедями, источником силы и энергии кооперации»¹.

Первые принципы функционирования кооперативов, в частности потребительских, были сформулированы кооператорами из г. Родчель (Общество справедливых рочдельских пионеров). Среди них основными являлись: паевое начало, «один член – один

голос» при принятии решений, независимо от количества паев, в кооперативе продаются только добросовестные товары, чистые весом и точной мерой, доля прибыли отчисляется на социальные нужды кооператоров, основная часть прибыли распределяется между членами по забору товаров, кооператив соблюдает нейтралитет в политических и религиозных вопросах².

В своей основе эти принципы получили распространение во всем мире. Так, деятельность современных кооперативов основана «на ряде кооперативных ценностей:

¹ См.: Сероштан М. В. *Перспективы развития кооперативного движения в XXI веке // Материалы российской научно – практической конференции «Кооперативная самобытность в новом тысячелетии»*. – М.: МУПК, 2001.

² См.: См.: Коряков И. Л. *Принципы кооперативного движения*. – Чита: ЗИП СУИК, 1998.